

PELGRIMAGES THUIS (EN) ONDERWEG

Onderweg

Inmiddels heb ik een aardig voorraadje boeken over de pelgrimsreis naar Santiago de Compostella. Boeken over mensen die in hun eentje de lange weg naar de stad zo vlak bij Finisterra, het 'einde van de wereld' in het noordwesten van Spanje ondernamen. Een reis naar het Keltische gedeelte van het Iberisch Schiereiland. Een reis die ooit begint bij de eerste stappen die je van je eigen huis uit zet. Mooi zijn de beschrijvingen van mensen die alleen of hooguit met zijn tweeën gaan. Na de eerste stappen volgen er vele, maar daarbij ook de soms bloedende blaren, onwillige knieën en rugen, ongemakkelijke slaapplekken, bizarre ontmoetingen. En vooral in het noorden van Frankrijk veel eenzame momenten. De motieven van degenen die zo'n voettocht ondernamen, waren vaak verre van religieus. Wel was het onmiskenbaar, dat onderweg de religie een steeds grotere rol ging spelen. Het is makkelijk om dan in clichés te vervallen, als: 'Je wordt op jezelf teruggeworpen, je komt jezelf tegen.' Wie alleen gaat, vindt in zichzelf vaak niet de meest aangename reisgenoot. Daarbij komt dat onderweg in Vlaanderen en Frankrijk de motieven van de pelgrim soms verward worden met die van de landloper. Argwaan overheerst soms het gevoel van gastvrijheid.

Al deze mensen hebben de reis vrijwillig ondernomen. Vastbesloten om aan te komen. De aankomst in Santiago heeft vaak het dubbele effect van de katharsis en die van de ontgoocheling. De weg bleek niet het middel, maar het doel. Het is er voor mij nooit van gekomen om die reis te ondernemen. Ooit heb ik stoer geantwoord op de vraag van een pelgrim in Noord-Spanje waarom ik de reis per auto ondernam: 'Als ik vijftig ben...'. Dat moment heb ik voorbij laten gaan. Met deel oplossingen was ik er misschien ook wel gekomen. Elk jaar één week een stuk van de reis ondernemen. Misschien twee weken achter elkaar. Een heel jaar toe kunnen leven naar dit hoogtepunt van een zekere sportiviteit gecombineerd met een goed in de markt liggend idee van retraite. Een spirituele ervaring prima passend in het jaarprogramma van een predikant. Wat had ik allemaal niet kunnen bedenken? Stel je voor dat ik daar nog een deel van had kunnen opschrijven! En hoeveel overtollige kilo's had ik niet kwijt kunnen raken... Dan zou ik toch nog enigszins kunnen lijken op die middeleeuwse pelgrim, die zijn reis niet vrij-

willig ondernam, maar duidelijk als penitentie.

De Bijbel komt tot leven

Het is er niet van gekomen. Er zijn veel prachtige reizen voor in de plaats gekomen. Met de auto en de tent, met het gezin, naar o.a. het orakel van Delfi en naar Rome, maar ook als reisleader van een groepsreis. Ik ben een van degenen die zich in 1986 al door Piet van Midden liet strikken om reizen te leiden. Reizen aanvankelijk met een pelgrimskarakter. Een Israëlreis, als totaal onervaren reisleader met 45 medereizigers. Gelukkig ging een goede vriend mee. Mensen die voor het eerst gingen vliegen, die eigenlijk niet gewend waren om te reizen. Het was voor velen een onvergetelijke ervaring. Al die plaatsen uit de Bijbel: de woestijn, het meer van Galilea. 'De bijbel kwam tot leven.' Zo zeiden we dat destijds. In 1995 heb ik mijn laatste reis naar Israël geleid. Daarna kwamen de andere landen aan de beurt. Paulus achterna. De zeven steden uit de Openbaring van Johannes. Een bezoek aan Patmos, Damaskus, Egypte, de Nijl. De tocht door de Sinaï in de voetsporen van Mozes. Weliswaar in een bus met een goede air conditioning en met chauffeurs die alle limieten aan hun laars laptten. Prachtige momenten, gedeeld met verschillende mensen. Pelgrims zijn dankbare medereizigers.

'Geroepen om op weg te gaan, om op te staan, te reizen, naar het land dat God zal wijzen.' Dit lied heeft bij ons in de kerk een tijdlang geklonken, om het moment te markeren dat de kinderen naar de kindernevendienst gingen. We hielden het over aan een veertigdagenproject en zijn het een groot deel van het jaar blijven zingen. In de weken voor Pasen zongen we dit jaar als refrein: 'Want een land, een land om van te dromen stuwt de mensen uit hun slavernij tot zij juichen met tranen in hun ogen: "Lieve God, we zijn er eind'lijk vrij!"' Het op weg gaan, het onderweg zijn, is een belangrijk theologisch thema. Kaïn gaat op weg, Noach is gedwongen te reizen over de doodszees van de zondvloed, totdat de ark vastloopt op het droge, de torenbouw van Babel leidt tot het uiteengaan van mensen die elkaar niet meer verstaan, Abram wordt geroepen op weg te gaan. Mensen overwinnen zo het gevaar van verstarring en van onderdrukking. De status quo is nooit een doel op zich. De tentpinnen weer uittrekken, op weg gaan en de tenten weer opbouwen, het vormt het

M
E

Aarnoud Jobsen

In elk tweede nummer van Interpretatie verschijnt een kroniek, een persoonlijke kijk op de actualiteit vanuit een bijbels-theologisch gezichtspunt.

Elk jaar gaan er meer mensen lopend op weg naar Santiago de Compostella. Zo'n pelgrimage wordt meestal beschreven als een geweldige, confronterende, leerzame ervaring. Voor wie geen tijd heeft om naar Spanje te lopen, kan een Vormingscursus uitkomst bieden. Als pelgrims laten de cursisten hun comfortabele plek in het geloof achter, en gaan op zoek naar nieuwe ervaringen en openbaringen. De blaren onderweg moeten op de koop toe genomen worden.

Dr. A. Jobsen is predikant van de Protestantse Gemeente te Goes en docent Oude Testament en Wereldgodsdiensten aan de Cursus Theologische Vorming te Goes.

ritme van de tocht door de woestijn. Langs heiligdommen voert deze weg: de berg Horeb en Kadesj, de plaats die 'Heilig' heet, maar die in de praktijk een 'vervloekte plaats lijkt te zijn'. Zo schreef Pierre Buis zijn artikel onder de titel: *Qadesh, un lieu maudit?* En was Paulus niet een reiziger bij uitstek?

Wandelen met gemeenteleden.
foto: Anton Sinke

Thuis onderweg

Veel mensen worden pelgrim zonder op reis te gaan. Ze laten vertrouwde denkbeelden achterwege. Denkbeelden uit een jeugd vol zekerheden en dogma's. Ze leren de bijbel anders te interpreteren en zijn vaak blij met voorgangers, die ook weten wat het betekent om voorop te lopen in theologisch opzicht. Deze 'pelgrims' laten zich graag verrassen. Ik kom ze tegen als cursist in de Cursus Theologische Vorming. Ze gaan drie jaar lang elke week 'met elkaar op weg'. Het is een groot genoegen om met hen het Oude Testament te lezen. Anders dan ze gewend zijn. Voor de cursisten met veel bijbelkennis betekent dat ze 'de bijbel opnieuw leren ontdekken'. Ze ontwikkelen een nieuwe hermeneutische antenne. Ze zijn op weg gegaan en hebben gaandeweg veel ontdekt. Ik kom deze 'pelgrims' steeds meer tegen onder 'de gewone gemeenteleden'. Mensen die genieten van diensten waarin een nieuw perspectief wordt geboden, mensen die in een gesprekskring of leerhuis door blijven vragen, of die opademen bij de vragen die anderen stellen en van de voorlopige antwoorden die dan gegeven worden. Theologie is spannend en verrijkend.

'Ik wil mijn kinderen beter begrijpen, ook mijn kinderen die niet meer naar de kerk gaan' gaf één van de cursisten op als motivatie om de cursus te volgen. Hij had daarmee voor zichzelf een wissel omgezet: ik

ga anders denken, ik laat me niet weerhouden door wat ik vroeger geleerd heb, ik stel me open, ik ga op weg. Hij en zo veel anderen gaan de weg van de theologische vernieuwing en bevrijding. Juist door nieuwe vragen te stellen.

Het gaat soms ver. Een gemeentelid, die gepromoveerd is in de natuurkunde, schrijft een boek. Verschillende wereldbeelden staan daarin naast elkaar. Het is getiteld *Terugtocht naar het Paradijs. Een spirituele weg naar eenheid en harmonie via de chakra's en de Bijbel*. De eerste zin: 'Dit boek is een handleiding bij de bewustzijnsontwikkeling van de mens, waarbij de innerlijke beleving een centrale rol speelt.' Er wordt in Goes een gemeentevond georganiseerd, waarin hij zijn ideeën uiteenzet en zijn boek kan promoten. De voorzitter van de kerkenraad leidt de avond in. Natuurlijk had ons team van predikanten kritische kanttekeningen kunnen maken. Op het gebied van exegese. Door aan te geven dat veel van de inzichten gnostische trekjes vertonen of door te stellen dat het boek wel al te veel uitgaat van de persoonlijke geloofsbeleving en dat de gemeenschap en de sociale context onderbelicht blijft. We hebben dat niet gedaan. Het woord 'Terugtocht' in de titel van het boek bevat me overigens niet helemaal. Ligt de plaats waar we willen aankomen, in het verleden? De tocht door de woestijn in de Bijbel is ook niet te typeren als een terugtocht. En zelfs de terugkeer uit de ballingschap is geen terugkeer naar oude zekerheden, maar vraagt vaak het uiterste aan geduld en tact van degenen die 'teruggekeerd' zijn. Er zijn immers veel mensen niet in ballingschap gegaan. De stijl van leven die de ballingen komen brengen, komt als arrogant en bemoezuchtig over. Lees Ezra/Nehemia. De teruggekeerde balling kan op zo veel verzet stuiten, dat hij/zij een ervaring opdoet als een lijdende knecht van de HEER. Deuterotesaja brengt deze spanning onder woorden.

Ik vind het benijdenswaardige mensen. Zij die de tijd hebben om maanden lijfelijk onderweg te zijn. Naar Rome, naar Santiago, naar Jeruzalem. Ik bewonder hun doorzettingsvermogen, vooral ook als hun lijf, hun geest en de omstandigheden tegenwerken. Ik bewonder ook al die mensen die in de kerk van deze eeuw de mentaliteit van de pelgrim gestalte geven. Ik geniet van hun vragen, van hun groeiende inzicht, van hun geloof en van hun twijfel en zelfs van hun ergernis. Ik vind het een voorrecht om met hen onderweg te zijn.

Literatuur

- P. Buis, 'Qadesh, un lieu maudit?' In: *Vetus Testamentum* 24 (1974), 268-275
Nico Dekkers, *Terugtocht naar het Paradijs. Een spirituele weg naar eenheid en harmonie via de chakra's en de Bijbel*, Goes 2009